

Prof. Jeffrey D. Sachs

Jeffrey D. Sachs, Columbia Üniversitesi'nde Sürdürülebilir Kalkınma Profesörü, Sağlık Politikası ve Yönetimi Profesörü ve Dünya Enstitüsü Direktörüdür. Ayrıca Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne Milenyum Kalkınma Hedefleri konusunda Özel Danışmanlık yapmaktadır.

Amerika, Küba'ya geri dönüyor

Küba, ABD'nin vahşi kapitalizminden çok Kosta Rika tarzı sosyal demokrasiyi hedef almalıdır. ABD ile Küba arasındaki ekonomik ilişkilerin kaldığı yerden devam etmesi her iki ülke açısından da bir sınavdır. Küba sosyal alandaki büyük başarılarını tehlikeye atmadan kendi ekonomik potansiyelini kullanmak için önemli reformlar yapmalıdır.

Barack Obama'nın Küba ziyareti 1928 yılında Calvin Coolidge'in gidişinden bu yana bir ABD başkanının yaptığı ilk ziyaret. Amerikalı yatırımcılar, Kübalı gurbetçiler, turistler, bilim insanları ve sahte sanatçılar da Obama'nın izinden gidecek. İkili ilişkinin normalleştirilmesi Küba için fırsatlar ve tehlikeler anlamına gelirken, ABD için de büyük bir uygunluk sınavı olacak.

57 yıl önce Fidel Castro liderliğinde yapılan Küba devrimi ABD ruhunu şiddetle aşıladı. ABD'nin kuruluşundan bu yana, liderleri Amerikan istisnacılığında hak iddia etmiştir. ABD modeli, bu ülkenin liderlerine göre o kadar zorlayıcıdır ki bütün makul mantıklı ülkeler Amerika'nın izinden gitmeyi seçmek zorundadır. Yabancı hükümetler Amerika'nın yolunu reddedecek kadar aptalca davranırsa, ABD'nin (evrensel menfaatlere paralel gibi görünen) menfaatlerine zarar vermenin ve dolayısıyla ABD'nin güvenliğini tehlikeye atmanın bedelini ödemelidir.

Küba'yı defalarca işgal etti

Havana ile Florida Keys arası sadece 90 mil olduğundan, Amerika burnunu sürekli olarak Küba'nın işine sokmaktadır. Thomas Jefferson 1820 yılında "ABD'nin ilk fırsatta Küba'yı alması gerektiği konusunda fikir belirtmiştir." 1898 yılında ABD, ada üzerinde etkili ekonomik ve siyasi hegemonya iddia etmek için Küba'nın İspanya'ya karşı isyanına müdahale edince, nihayet bu olmuştur.

Bunu takip eden savaşta, ABD bir deniz üssü olarak Guantánamo'yu ele geçirmiş ve gelecekte de Küba'ya müdahale etme hakkının olduğunu iddia etmiştir. ABD donanması bu tarihten sonra Küba'yı defalarca işgal etmiş ve Amerikalılar, yapılan müdahalenin ekonomik amacı doğrultusunda, Küba'nın karlı şeker kamışı tarlalarının çoğunun mülkiyetini ele geçirmiştir.

Castor tarafından en sonunda alaşağı edilen General Fulgencio Batista, ABD tarafından göreve getirilen ve korunan baskıcı yöneticiler zincirinin son halkasıydı.

Küba hızla kendi para birimini ticaret için dönüştürülebilir hale getirmeli, mülkiyet haklarını genişletmeli ve bazı kuruluşları özelleştirmelidir. Piyasaya dayalı bu tür reformlar kamuda yapılan sağlam yatırımlarla birleşince ekonomik büyüme hızlanabilir.

ABD, Küba'yı sıkı denetim altında tuttu ve ABD'li yatırımcıların menfaatlerine uygun olarak, yirminci yüzyılın ilk yarısı boyunca ihracat ekonomisi şeker kamışı ve tütün tarlalarının ötesine pek geçmedi. Castro'nun devrim yaparak Batista'yı devirmesindeki amaç modern ve çok yönlü bir ekonomi oluşturmaktı. Ancak ortada net bir strateji olmadığı için bu amaca ulaşamayacaktı.

Castro'nun tarımsal reformları

Castro'nun 1959 yılında başlattığı tarımsal reformlar ve kamulaştırma ABD'nin şeker kamışı menfaatlerine dokundu ve ticarete yeni sınırlamalar getirmesine yol açtı. Bunlar tırmanarak Küba'dan ABD'ye yapılmasına izin verilen şeker ihracatının azaltılmasına ve ABD'nin Küba'ya yaptığı petrol ve gıda ihracatına ambargo konmasına kadar vardı. Castro, bu boşluğu doldurmak için Sovyetler Birliği'ne başvurunca, Başkan Dwight Eisenhower yeni rejimi devirmesi için CIA'ye gizli bir emir çıkardı ve bu da 1961 yılında, John F. Kennedy başkanlığındaki ilk aylarda, felaketle sonuçlanan Domuzlar Körfezi çıkarmasına yol açtı. Daha sonra, Castro'ya suikast düzenlemesi için CIA'ye yeşil ışık yakıldı. 1962 yılında, Sovyet lider Nikita Kruşçev Küba'ya el altından nükleer füzeler yerleştirerek ve böylece dünyayı nükleer yok oluşun eşliğine getiren Ekim 1962 Küba füze krizini tetikleyerek ABD'nin başka bir işgalinin önüne geçmeye ve ABD'ye bir ders vermeye karar verdi.

Hem Kennedy hem de Kruşçev'in baş döndürücü baskısı ve bolca şans yardımıyla insanlık kurtarıldı; Sovyet füzeleri kaldırıldı ve ABD de başka bir işgale girişmeyeceğini taahhüt etti. ABD bunun yerine ticari ambargoyu ikiye katladı, kamulaştırılmış mülklerin geri verilmesini talep etti ve Küba'yı Sovyetler Birliği'nin bekleyen kollarına geri dönülemez biçimde itti. Küba'daki şekere dayalı tarım devam etti, ancak bu kez alınan ürünler ABD'ye değil Sovyetler Birliği'ne gidiyordu.

ABD'nin ticari ambargosunun ve bununla ilgili politikaların ağırlaştırdığı yarım yüzyıllık Sovyet tarzı ekonomi büyük kayba sebep oldu. Alım gücü açısından, Küba'da kişi başına gelir kabaca ABD'dekinin beşe biri seviyesindedir. Ancak Küba okur yazarlığı artırmada ve kamu sağlığını iyileştirmede önemli başarılar imza atmıştır. Küba'da yaşam beklentisi ABD'dekine eşittir ve Latin Amerika'nın büyük bölümünden çok daha yüksektir. Kübalı doktorlar son yıllarda Afrika'da hastalıkların kontrol altına alınmasında önemli rol oynamıştır. Diplomatik ilişkilerin

normalleştirilmesi ABD ile Küba arasındaki ilişkiler için birbirinden çok farklı iki senaryo doğurur. Birincisinde, ABD kendi eski ve kötü yöntemlerine dönerek ikili ekonomik ilişkilerin "normal" olması karşılığında Küba'dan acımasız politika tedbirleri talep eder. Örneğin Meclis, devrim sırasında kamulaştırılmış mülklerin iade edilmesi; Amerikalılara Küba'da arazi veya başka mülk edinmeleri için sınırsız hak tanınması; devlet kurumlarının haraç mezat özelleştirilmesi ve kamu sağlığı sistemi gibi ilerici sosyal politikaların sonlandırılması talepleri konusunda inatçıdır. Durum çirkinleşebilir.

Alışılmıştan tarihi bir kopuş anlamına gelecek ikinci senaryoda, ABD kendini sınırlamayı deneyecektir. Meclis Küba'nın Amerika'nın hayaline göre kendini yeniden oluşturmasında ısrar etmeden veya Küba'yı devrim sonrası kamulaştırmaları tekrar ele almaya zorlamadan Küba ile ticari ilişkilerini eski haline döndüreceklerdir. Devlet destekli sağlık hizmetlerini terk etme veya sağlık sektörünü özel Amerikan şirketlerine açma konusunda Küba'ya baskı yapılmayacaktır. Kübalılar karşılıklı saygıya dayalı böyle bir ilişkiye çok isteklidir ama itaatkarlığın yenilenmesi ihtimali onları kızdırmaktadır.

Mülkiyet hakları genişletilmeli

Kast ettiğimiz şey Küba'nın kendi reformları konusunda ağır hareket etmesi gerektiği değil. Küba hızla kendi para birimini ticaret için dönüştürülebilir hale getirmeli, mülkiyet haklarını genişletmeli ve (gerekten özenle ve şeffaflıkla) bazı kuruluşları özelleştirmelidir. Piyasaya dayalı bu tür reformlar kamuda yapılan sağlam yatırımlarla birleşince bir taraftan ekonomik büyümeyi ve çeşitlenmeyi hızlandırırken diğer taraftan Küba'nın sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler alanlarındaki başarılarını korur. Küba, ABD'nin vahşi kapitalizminden çok Kosta Rika tarzı sosyal demokrasiyi hedef alabilir ve almalıdır.

Bu nedenle ABD ile Küba arasındaki ekonomik ilişkilerin kaldığı yerden devam etmesi her iki ülke açısından da bir sinavdır. Küba sosyal alandaki büyük başarılarını tehlikeye atmadan kendi ekonomik potansiyelini kullanmak için önemli reformlar yapmalıdır. ABD de daha önce görülmemiş ve alışılmamış biçimde kendine hakim olarak mülkiyeti ve işletmesi daha çok kuzeydeki komşulara değil bizzat Küba halkına ait olan modern ve çok yönlü bir ekonomi oluşturmak için ihtiyaç duyduğu zamanı ve manevra özgürlüğünü Küba'ya tanımalıdır.

